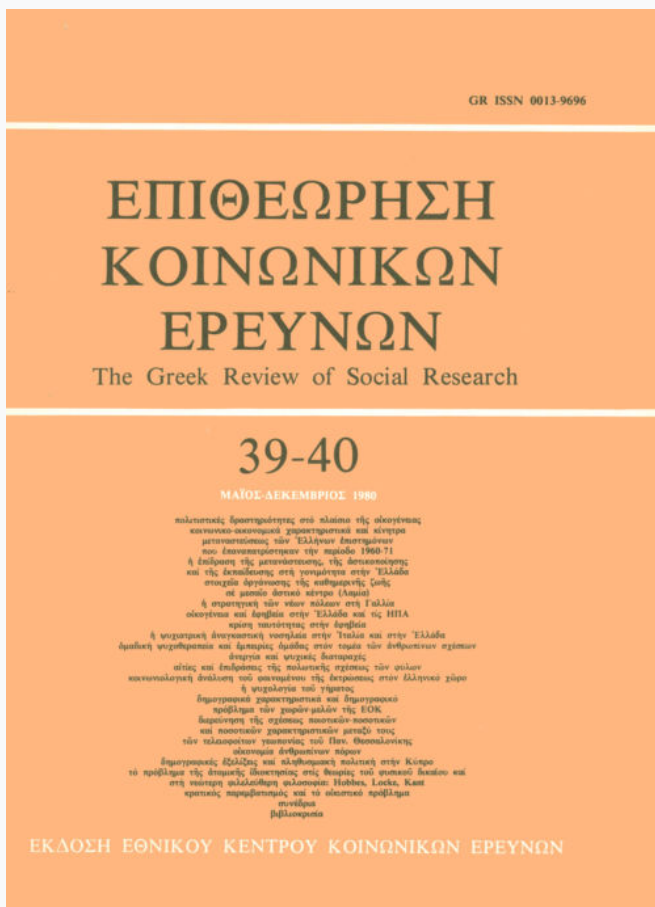

The Greek Review of Social Research

Vol 39 (1980)

39-40

Αιτίες και επιδράσεις της πολιτικής σχέσης των φύλων

Δημοσθένης Σαβράμης, Αφροδίτη Τεπέρογλου

doi: [10.12681/grsr.556](https://doi.org/10.12681/grsr.556)

Copyright © 1980, Δημοσθένης Σαβράμης, Αφροδίτη Τεπέρογλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Σαβράμης Δ., & Τεπέρογλου Α. (1980). Αιτίες και επιδράσεις της πολιτικής σχέσης των φύλων. *The Greek Review of Social Research*, 39, 316–323. <https://doi.org/10.12681/grsr.556>

αίτιες και επιδράσεις της πολιτικής σχέσης των φύλων

του
Δημοσθένη Σαβράμη
Καθηγητού Κοινωνιολογίας
της Ορθοσκαίας
Πανεπ. Κολωνίας και Βόννης

Επιμέλεια: Άφροδίτη Τεπερόγλου

οι προκαταλήψεις σχετικά με τις γυναίκες

Μιά από τις βασικές αιτίες του εξευτελισμού και της «άνθρωποποίησης» του ανθρώπου είναι η «πόλωση των δύο φύλων», μιά και αυτή μεταξύ των άλλων συμφέρει έναν κόσμο που κυριαρχείται από άνδρες και πού μπορεί να υπάρχει μόνο γιατί εκμεταλλεύεται, δυσφημίζει, καταπιέζει και περιφρονηί συστηματικά τις γυναίκες.

Αυτή η πόλωση, πού γίνεται φανερή τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, μπορεί να συγκεκριμενοποιηθεί κατά τον καλύτερο τρόπο με τη βοήθεια των παρακάτω αντιθέσεων: Άνδρας = εύφυής, γυναίκα = άνοητη, άνδρας = προοδευτικός, γυναίκα = συντηρητική, άνδρας = λογικός, γυναίκα = παράλογη, ο άνδρας έχει τό αίσθημα της δικαιοσύνης, γυναίκα = έγωκεντρική, άνδρας = πραγματιστής, γυναίκα = ύποκειμενική, ο άνδρας έχει επίγνωση του έαυτου του, ή γυναίκα είναι κενόδοξη.

Αν εξετάσουμε από πίο κοντά αυτές καθώς και άλλες αντιθέσεις μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, όπως π.χ. ισχυρό-άσθενές φύλο, ένεργητικό-παθητικό, παρορμητικό-συνετό, άνωτερο-κατώτερο, ένεργητικό σεξουαλικά-παθητικό σεξουαλικά, δημιουργικό-παραγωγικό, πνεύμα-ψυχή, ώριμότητα-παιδισμός κτλ., γίνεται φανερό ότι πρόκειται για προκαταλήψεις, ή άλλως διατυπωμένο για έσφαλμένους χαρακτηρισμούς, οι όποιοι άξιολογούν γενικεύοντας, πού εμφανίζονται να έχουν σχέση με κάποια ομάδα ανθρώπων και στους όποιους εξακολουθούμε να επιμένουμε πεισματικά, ενώ οι χαρακτηρισμοί αυτοί είναι δυνατόν να άποκαλυφθούν σάν λανθασμένες άπόψεις.

Αναζητώντας τις πηγές αυτών των προκαταλήψεων άνακαλύπτει κανείς ένα πλήθος από καλοδουλεμένους μύθους, πού, πλασμένοι από τους άνδρες, έξυπηρετούν πρώτα την έξιδανίκευση του άνδρα και τη δικαιολόγηση της άπαιτησής του για άσκηση έξουσίας σ' όλους τους τομείς της ζωής.

Ίδιαίτερα επικίνδυνες είναι οι προκαταλήψεις για τις γυναίκες όταν εμφανίζονται σάν έπιστημονικά τεκμηριωμένες ιδέες, πού δίνουν την έντύπωση της αντικειμενικότητας.

Κλασικό σχετικό παράδειγμα μάς παρέχει ο P.J. Mobius, ό όποιος αντιπροσωπεύει τον κλασικό τύπο του μισογύνη πού κάτω από τό προσωπείο της έπιστημοσύνης φροντίζει να διαδοθούν οι έχθρικές για τις γυναίκες προκαταλήψεις του κόσμου των άνδρων. Ή βασική του θέση πού την εκθέτει στό βιβλίο του *Περί της φυσιολογικής βραδύνοιας του θηλυκού γένους*, ύποστηρίζει ότι τό θήλυ άποτελεί ένα ενδιάμεσο κατασκευασμα μεταξύ ενός παιδιού και ενός άνδρα. Τό θήλυ πρέπει να είναι ύγιές και ήλιθιο «διότι ή ύπερβολική δραστηριότητα του νοού τό κάνει όχι μόνο άφυσικο αλλά και άρρωστο».

Πίο εκλεπτυσμένες, και γι' αυτό πίο επικίνδυνες, είναι οι άπόψεις όνομαστών αντιπροσώπων των έπιστη-

μὼν, ὅπως π.χ. τοῦ Max Scheler πού προσπάθησε σοβαρά νά ἀποδείξει ὅτι ἐπιδίει ἡ λέξη «ἄνθρωπος» προέρχεται ἀπὸ τὴ λέξη «ἀνδρας», ἡ γυναίκα δὲν ἔχει δικαίωμα νά ἐξελεχθεῖ σὲ προικισμένο ἄνθρωπο.

Στὸ βιβλίο του *Περὶ τῆς καταπτώσεως τῶν ἀξιών* διαβάζει κανεὶς μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Οἱ μορφωμένες κυρίες—δταν βρίσκονται μεταξύ τους—φροντίζουν νά ποῦν γιὰ ὁποιοδήποτε γυναίκα: Ἄχ, καί, εἶναι ἓνας θαυμάσιος ἄνθρωπος, Ἄρνουνται τὸ φύλο τους καὶ ἀναγνωρίζουν τὸ ἀπλό ἀνθρώπινο ὄν». Ἄλλὰ λησμονοῦν ὅτι ὄχι μόνον ἡ λέξη «ἄνθρωπος» προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρσενικό... καὶ ἡ Ἴδέα τοῦ «ἀνθρώπου» καὶ ἀναγνωρίζουν τὸ ἀπλό ἀνθρώπινο ὄν». Ἄλλὰ λησμονοῦν ὅτι ὄχι μόνον ἡ λέξη «ἄνθρωπος» προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρσενικό... καὶ ἡ Ἴδέα τοῦ «ἀνθρώπου» καὶ ἀναγνωρίζουν τὸ ἀπλό ἀνθρώπινο ὄν».

Ἐάν διαβάσει κανεὶς ὅλα ὅσα σκέφθηκαν οἱ ἔγγραφοι οἱ ὀνομαστοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ «κοσμικοῦ» (π.χ. Πλάτων, Σωκράτης, Schopenhauer, Nietzsche) καὶ τοῦ ἱερατικοῦ (sakralen) (π.χ. ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἰερώνυμος, ὁ Θωμᾶς Ἀκρινάτος, ὁ Μαρτίνος Λούθηρος κ.ἄ.) ἀνδρικοῦ κόσμου περὶ τοῦ θηλυκοῦ γένους, διαπιστώνει ὅτι οὔτε μιά φορά αὐτοὶ οἱ ἄνδρες πού κατά κοινὴ ὁμολογία θεωροῦνται οἱ μεγάλοι ἐκπρόσωποι τοῦ πνευματικοῦ κόσμου «ἔχουν ἀνοσία» κατὰ τῶν ἑχθρῶν γιὰ τὶς γυναῖκες προκαταλήψεων.

Εἶναι τρομακτικό συγχρόνως τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐπιστήμονες, ἀκόμη καὶ σήμερα, καλλιεργοῦν τὶς ἴδιες προκαταλήψεις γιὰ τὶς γυναῖκες, πράγμα πού συναντάει κανεὶς σὲ ὅλες τὶς ὑπόλοιπες ἀνδρικές ὁμάδες.

Μὲ τὴν εὐκαιρία μῆς ἐμπειρικής ἔρευνας γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ Πανεπιστημίου, πού χροστοῦμε στὸν Hans Anger, μαθαίνομε ὅτι τὸ ἴδιο τὸ Πανεπιστήμιο, πού, σάν «ἐργαστήρι» τῶν ἐπιστημῶν, θά ἔπρεπε νά εἶναι ἐλεύθερο ἀπὸ προκαταλήψεις, στελεχώνεται ἀπὸ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι, ἀκριβῶς σάν ἐπιστήμονες, ἐνὸς θά ἔπρεπε νά ἔχουν ἀντικειμενικὴ καὶ κριτικὴ σκέψη, ἐν τούτοις πρέπει νά χαρακτηρισθοῦν σάν ἐπικίνδυνοι πολλαπλασιαστές τῶν προκατασκευασμένων γυναικείων στερεοτύπων τῆς κοινωνίας. Ἡ μελέτη τοῦ Anger ἀποτελεῖ μιά ἀντιπροσωπευτικὴ ἔρευνα μεταξύ καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν πανεπιστημίων, οἱ ὁποῖοι σὲ μιά συνέντευξη ἐξέφρασαν μεταξύ ἄλλων τὶς γνώμες καὶ τὶς τοποθετήσεις τους καὶ στὰ θέματα: Πανεπιστήμιο καὶ γυναίκα, ἡ γυναίκα σάν φοιτήτρια καὶ σάν ὑφηγήτρια.

Ἀποτελέσματα: Οἱ περισσότεροὶ Γερμανοὶ καθηγητές καὶ ὑφηγητές ἀρνούνται τὶς γυναικεῖες σπουδὲς καὶ τὶς γυναῖκες σάν συναδέλφους. Δικαιολογία: στή γυναίκα λείπουν ἐκ φύσεως οἱ ἑξῆς ιδιότητες: ἰκανότητα τοῦ σκέπτεσθαι, κριτικὸς νοῦς, εὐφροιά, δημογυρικές καὶ παραγωγικές ἰκανότητες, φαντασία, πρωτοβουλία, ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀνεξαρτησία, δύναμη πειθοῦς, βάρος προσωπικότητας κτλ.

Οἱ προκαταλήψεις ἐναντίον τῶν γυναικῶν πού δημιουργοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄνδρες γενικά, καὶ εἰδικά ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες, διαδίδονται ὀυσθηματικά καὶ ἀπὸ τὰ σχολικά βιβλία, πού στή δημόσια συνείδηση ὑπο-

βάλλουν εἰκόνες γυναικείων ρόλων πού ἔχουν ἀπὸ καιρὸ ξεπεραστεῖ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα.

Στὸν Arnold Gromminger χροστοῦμε τὸ γεγονός ὅτι ἔχουμε στή διάθεσή μας μιά βασικὴ ἔρευνα πού ἀπέδειξε ὅτι τὰ γερμανικά ἀναγνωστικά ἀνήκουν στὸς σπουδαιότερους φορεῖς καὶ ὑποστηρικτές τῶν γυναικείων στερεοτύπων. Γιὰ τὴν διδακτορικὴ τὸν διατριβὴ μελέτησε ὁ Gromminger καὶ τὰ 52 ἀναγνωστικά πού ἐγκρίθηκαν ἀπὸ τὰ ὑπουργεῖα παιδείας τῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ τοῦ Δυτικοῦ Βερολίνου, γιὰ τὸ χειμερινὸ ἐξάμηνο τοῦ 1964-1965. Ὑστερα ἀπὸ 2,5 χρόνια ἐπὶνῆλεξε τὰ εὐρήματά του καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι μποροῦσε μεταξύ ἄλλων νά βεβαιώσει ὅτι ἡ εἰκόνα τῆς γυναικας σάν μητέρας, ὅπως ἀποδίδεται ἀπὸ τὰ ἀναγνωστικά, εἶναι ἡ εἰκόνα μῆς ὑπηρετρίας, δηλαδὴ μῆς υποβιβασμένης γυναικας δσοσ ἀφορὰ τὶς δραστηριότητές της μέσα στὴν οἰκογένεια. Ἀντίθετα, ἡ εἰκόνα τὸν πατέρα εἶναι τόσο ἐξιδανικευμένη, ὅστε ἔνα καὶ μοναδικὸ συμπέρασμα προκύπτει: «ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν πατέρα». Περαιτέρω ἐμπειρικές ἀναλύσεις σχολικῶν βιβλίων εἶχαν παρόμοιο ἀποτέλεσμα, ὅτι δηλαδὴ τὰ σχολικά βιβλία σχεδὸν σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν μαθημάτων παρουσιάσουν τὴν θέσι τῆς γυναικας στὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία χωρὶς ἀντικειμενικότητα καὶ χωρὶς ρεαλισμό.

ἡ προέλευση τοῦ μῦθου τοῦ δυνατοῦ ἄνδρα

Οἱ ἀντιθέσεις μεταξύ τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναικας πού ἔχουν «φευρεθεῖ» ἀπὸ τοὺς ἄνδρες καὶ οἱ ὅποιες ἐνεργοποίησαν τὴν πόλωση τῶν φύλων μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν καθαρά σάν προκαταλήψεις, διότι αὐτές οἱ ἀντιθέσεις εἶναι ἀποδεδειγμένα ἐσφαλμένες ἀπόψεις πού ἐξυπηρετοῦν τὴν γενικὴ ἀξιολόγησι τῶν γυναικῶν. Μὲ τὶς μελέτες τους σ' αὐτὸ τὸ πεδίο οἱ ἀνθρωπολόγοι καὶ οἱ ἐθνολόγοι ἀπέδειξαν ὅτι ὁ υποβιβασμός τῆς γυναικας στὴ σύγχρονη θεμελιωθεῖσα ἀπὸ τοὺς ἄνδρες κοινωνία καθὼς καὶ ἡ ἐξάρτησή της ἀπὸ τὸν ἄνδρα δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν «ὑπόστασι τῆς γυναικας» ἢ ἀλλίως διατυπωμένο μὲ τὴν «γυναικεῖα ἰδιότυπο φύση». Δὲν ὑπάρχουν οὔτε βιολογικοὶ οὔτε ψυχικοὶ λόγοι, πού νά μποροῦν νά δικαιολογηθοῦν τὶς ἀπαιτήσεις κυριαρχίας τοῦ ἄνδρα στὴ γυναίκα. Δὲν ὑπάρχουν κοινωνικοὶ ρόλοι ξεχωριστά γιὰ τὴν γυναίκα καὶ τὸν ἄνδρα οἱ ὁποῖοι σάν «φυσικοὶ» νά μποροῦν γι' αὐτὸ νά ἰσχύσουν αἰώνια καὶ ἀμετάβλητα.

Ἔτσι, γιὰ τὴν Margaret Mead, ὅπως ἡ ἴδια ὁμολογεῖ, ἦταν μιά μεγάλη ἐκπλήξι τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὶς ἔρευνές της ἔπρεπε νά διαπιστώσει ὅτι οἱ «νομαζόμενοι πρωτόγονοι λαοὶ δὲν γνωρίζουν τίποτα περὶ διαφοράς ἰδiosisγκρασίας μεταξύ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν» ἡ Mead μὲ τὴν λέξη «ἰδiosisγκρασία» ἐννοεῖ ἐγγενὴ ἀνεξάρτητη ἰδiosisγκρασία.

Αὐτοὶ οἱ λαοὶ πιστεύουν ὅτι οἱ ἄνδρες ἔχουν διαφορικὴ ἰκανότητα ἀπὸ τὶς γυναῖκες ἢ διαφορικὴ εὐαισθησία στὴ μαγεία καὶ τὶς ὑπερφυσικές ἐπιρροές.

«Ἀλλά ἡ ἄποψη ὅτι ὀρισμένες ἰδιότητες χαρακτηῖρος, ὅπως ἐπιθυμία ἐξουσίας, ἀνδρεία, ἐπιθετικότητα, ἱκανότητα προσαρμογῆς, εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένες μὲ τὸ ἑνα φύλο, τοὺς λείπει τελείως.

Στὰ ἴδια συμπεράσματα κατέληξε καὶ ὁ Bronislaw Malinowski, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τῶν πλουσίων ἐμπειριῶν του μὲ πρωτόγονους ἀνθρώπους καὶ κοινωνίες, μεταξὺ ἄλλων, διαπιστώνει ὅτι στὰ πρῶτα στάδια τῆς ἀνθρώπινης οἰκογένειας ὁ πατέρας «ἦταν πολὺ περισσότερο προστάτης καὶ θεράπων παρά ἄνθρωπος τῆς ἐξουσίας». Τελευταῖες ἐρευνες ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴ τὴν ἄποψη. Ἡ Irene Schumacher π.χ. χρησιμοποίησε στὴν ἔργασίαν τῆς *Υπόδομή τῆς κοινωνίας καὶ ρόλος τῆς γυναίκας* πού δημοσιεύθηκε τὸ 1972 (ἐπὶ τῆ βία⁸ σει παραδειγμάτων ἀπὸ τοὺς Ἰρακίνοὺς) τὸ ὕλικό σχετικά μὲ τίς ἱρακινὲς κοινωνίες γιὰ νὰ καταδείξει τὸ διαχωρισμὸ μεταξὺ ὀργανώσεως καὶ κοινωνικοῦ ρόλου τῆς συζύγου.

Συγχρόνως, τὰ εὐρήματά της εἶναι ἀπολύτως κατὰλληλα γιὰ νὰ ἀφήσουν νὰ ἀποδειχθοῦν ὡς ἀμφίβολοι οἱ ἀπόψεις πού ἀποσκοποῦν στὸ νὰ καταδείξουν ὅτι ἡ θέσις καὶ ὁ ρόλος τῆς γυναίκας εἶναι συνολικά οἰονοεῖ ἐκ φυσικῶν νόμων προκαθορισμένα.

Ἡ διαφορετικὴ ἀξιολόγησις τῶν φύλων καὶ ἡ πόλωσις στὴν ὁποία ὀδηγεῖ αὐτὴ ἡ ἀξιολόγησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ, μορφωτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάσταση. Ἀπὸ τίς σημαντικότερες καὶ πιὸ ἀποφασιστικὰς αἰτίες τῆς πόλωσις τῶν φύλων θεωρεῖται ὁ παμπάλαιος φόβος πού αἰσθάνονται οἱ ἄνδρες ἦδη ἀπὸ τοὺς πρωτόγονους λαοὺς γιὰ τὸ ἄλλο φύλο.

Ἐάν ἐξετάσουμε αὐτὸν τὸ φόβο ἀπὸ πιὸ κοντὰ καὶ ἐμβριθύνουμε, μποροῦμε ἀμέσως νὰ βεβαιώσουμε ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐξαρτᾶται ἀπὸ μαγικοθρησκευτικὰς δοξασίεις. Δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ σχέσιν μὲ τὴ σεξουαλικὴ κἀταστάσις καὶ τίς σεξουαλικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο φύλων. Βασικά, τὰ στοιχεῖα πού προκαλοῦν ἄγχος στὸν πρωτόγονο καὶ τὸν ὄθρου νὰ συνδέει τὴ γυναῖκα μὲ τὸν κόσμον τῶν θεῶν καὶ τῶν δαιμόνων εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο φύλων, δηλαδὴ ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ ὁ τοκετὸς καθὼς καὶ ἡ ἐμμηνοσὴ ροή. Γι' αὐτὸ, ἡ ἐμμηνοσὴ ροή, ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ ὁ τοκετὸς ἀποτελοῦν τὴν κύρια αἰτία τῆς δημιουργίας ἄρχων καὶ κοινωνικῶν μορφῶν πού ἀποκλείουσι τὴν γυναῖκα, σάν φορέα θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς δυνάμεως, ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἀνδρῶν.

Τὸ ταμποῦ τῶν ἐμμηνοῦν τοῦ λαοῦ τῶν Dogon τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, π.χ., εἶναι τόσο ἔντονο, ὥστε ὁ,τιδήποτε ἀγγίζει μιὰ γυναῖκα σ'αὐτὴ τὴν κατάσταση θεωρεῖται πού φέρνει δυστυχία. Συνεπῶς, πρέπει νὰ κατοικεῖ ὄχι μόνον σὲ μιὰ ἀπομακρυσμένη καλύβα, ἀλλὰ δὲν πρέπει οὐτε νὰ ἐμφανισθεῖ στὸ χωριό. Ἐάν παρ' ὅλα αὐτὰ συμβεῖ κάτι τέτοιο, πρέπει νὰ γίνῃ μιὰ εἰδικὴ καθαρτήριος τελετὴ. Καὶ οἱ Wogeo τῆς Νοτ. Αὐστραλίας πιστεύουσι ὅτι κάθε ἐπαφὴ μὲ μιὰ γυναῖκα σὲ ἔμμηνο κατάσταση προκαλεῖ στὸν ἄνδρα ἀνίαιτες ἀρρώστιες.

Κοντὰ στὸ φόβο τοῦ φύλου, σάν περαιτέρω ἀποφασιστικὰς αἰτίες τῆς διαφορετικῆς ἀξιολόγησις τῶν φύλων μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν τὰ συμπλέγματα κατωτερότητος τῶν ἀνδρῶν πού δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι στὴν πρῶτὴ κοινωνία ἡ γυναῖκα ἔπαιξε ἕναν ἡγετικὸ ρόλο πού μεταξὺ ἄλλων μορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ ἄνδρας στὴν ἀρχὴ εἶχε περισσότερες ὑποχρεώσεις παρά δικαίωματα. Εἶναι βέβαιο πάντως ὅτι στὴν πρῶτὴ κοινωνία μόνον ἡ μοναδικὴ διαφορὰ ὑπῆρχε, ἡ ὁποία προέκυπε ἀπὸ τὸν καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας τῶν φύλων. Εἶναι ἀλήθεια ὁμως ὅτι αὐτὸς ὁ καταμερισμὸς εὐνοοῦσε τὴν ὑπεροχὴ τῆς γυναίκας, ἀφοῦ τὸ γεγονός π.χ. ὅτι ἡ γυναῖκα φρόντιζε γιὰ τὸ νοικοκυριὸ ἐνῶ ὁ ἄνδρας φρόντιζε γιὰ τὴν ἐξασφάλισις τῆς τροφῆς ὑπονοοῦσε τὴν ἐξουσία τῆς γυναίκας στὸ σπιτί. Ἀφ'οῦ τὸ ἄνδρας κατελήθη ἀπὸ τὸ φόβο γιὰ τὸ ἄλλο φύλο καὶ εἶδε τὸν ἐξουσιαστικὸ ρόλο τῆς γυναίκας στὴν κοινωνία σάν ἐπιβλαβὸν, ὀλοκληρῶνεται ἡ μετάβασις σὲ ἕναν κόσμον ἀνδρῶν μὲ δικούς του νόμους καὶ μυστικά, ὁ ὁποῖος ἔχει σκοπὸ νὰ δημιουργῆσι στίς γυναῖκες τὴν ἐντύπωση ὅτι οἱ «δουλεῖς» τῶν ἀνδρῶν ἀποτελοῦν κάτι τὸ ἀποκλειστικὸ πού πρέπει νὰ ἰσχύει σάν ταμποῦ γιὰ τίς γυναῖκες. Ἡ ἀποκλειστικότητά τους δικαιολογεῖ αὐτὸν τὸν κόσμον τῶν ἀνδρῶν μὲ τρεῖς μύθους: τὸ μῦθος τῆς ἀδύναμης γυναίκας, τὸ μῦθος τοῦ δυνατοῦ ἀνδρα καὶ τὸ μῦθος τοῦ κακοῦ καὶ ἐπικίνδυνου θηλυκοῦ.

ὁ ὑποβιασμὸς τῆς γυναίκας

Ὁ πρῶτος μῦθος βοηθεῖ τοὺς ἄνδρες νὰ μετατρέπουν τὰ συμπλέγματά τους κατωτερότητος σὲ συμπλέγματα ἀνωτερότητος. Ὁ δεῦτερος μῦθος, σὲ συνδιασμὸ μὲ τὸν πρῶτο, ἔχει σκοπὸ νὰ δικαιολογήσῃ τὴ σκληρότητα τοῦ ἀνδρικοῦ κόσμου καὶ τὴν ἐξιδανίκευσιν τῆς ἐπιθετικότητος γενικά καὶ τοῦ πολέμου εἰδικότερα, καθὼς ἐπίσης ὅλο τὸ σύνολο τῶν ἀναγκαιῶν σαδομαζωχιστικῶν σχέσεων ἐξαρτήσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ τρίτος τέλος συνηρλατεῖ ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ φύλου τῶν ἀνδρῶν μιὰ ἀρετὴ.

Ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα ἐνσαρκώνει τὸ κακὸ στοιχεῖο, πρέπει ὁ ἄνδρας νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ αὐτὴν, ὥστε νὰ μπορέσῃ νὰ παραμείνῃ ἐκεῖνον τὸ ὅποιο ὁ ἴδιος θεωρεῖ ὅτι εἶναι, δηλαδὴ τὸ ἀπολύτως καλὸ. Μὲ μιὰ διαφορετικὴ ἔκφρασις ὁ ἄνδρας «καμουφλάρει» τὸ φόβον του μὲ τίς ἐξῆς σκέψεις: «Δὲν φοβᾶμαι τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ εἶναι μοχθηρὴ, ἐπιδιώκει τὸ κακὸ, εἶναι ἱκανὴ γιὰ κάθε ἐγκλημα, ἕνα αἰμοβόρο ζῶο, ἕνας vampir, μιὰ μάγισσα, ἀχόρταγι στὶς ἐπιθυμίες της. Εἶναι τὸ ζοφερό καὶ τὸ ἐπικίνδυνον προσωποποιήματα.

Ὁ Hoffmann R. Hays, στὸ βιβλίον του *Ὁ μῦθος τῆς γυναίκας, τὸ ἐπικίνδυνον φύλο*, συγκέντρωσε πλοῖσιον ἐθνολογικὸ, ψυχολογικὸ, ἱστορικὸ καὶ φιλολογικὸ ὕλικό πού τεκμηριώνει πλήρως τὴν ἄποψιν ὅτι— ὅπως γράφει ὁ Helege Pross στὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου αὐ-

του — πάντα πρόκειται για άμυντική στρατηγική των ανδρών, που επινοήθηκε για να προφυλάξει τους Γ-δους, άσχετως εάν κατ' αυτό τον τρόπο ανεβαίνουν οι γυναίκες στην εξέδρα της αλυσίας παρθενίας ή καταδικάζονται συγκαταλεγόμενες στη χορεία των πορνών. «Προφανώς, ο δυνατός δεν ένοιωθε αρκετά δυνατός για να αντιμετώπισει το άδυναμο χωρίς ιδιαίτερες προφυλάξεις». Με άλλα λόγια, ο Hays μās παρέχει την απόδειξη ότι ο δυνατός άνδρας υποβιβάζει την αδύναμη γυναίκα, διότι στην πραγματικότητα ο δυνατός είναι αδύναμος και αισθάνεται φόβο μπροστά στο άποφευκτό αδύναμο φύλο.

Η καταβαράθρωση της γυναίκας, που είναι στενά συνδεδεμένη με τους άργεγονους φόβους του ανδρικού κόσμου, καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα από τους άνδρες που χαρακτηρίζονται σαν έξαπατημένοι, διότι δέν ήξεραν παρά μόνο λίγα ή τίποτα να κάνουν στη ζωή τους. Δέν είναι τυχαίο το γεγονός ότι δύο μεγάλοι άπαισιόδοξοι, ο πατέρας του δυτικού πεσσιμισμού, ο A. Schopenhauer, και ο O. Weininger, κατέβαλαν πολύ κόπο για να ταυτίσουν τα «θηλυκά» γενικά με το «κακό φύλο». Έτσι, ένα δοκίμιο του Schopenhauer που αναφέρεται στα «θηλυκά» περιλαμβάνει όλες τις προκαταλήψεις έναντι των γυναικών, τις όποιες ό κόσμος των ανδρών έδημιούργησε, και μάλιστα κατά τέτοιο τρόπο παρουσιασμένες, ώστε να διακρίνονται άμέσως τα σεξουαλικά αίσθηματα κατωτερότητας, ό άρρωστημένος πεσσιμισμός του Schopenhauer σε ατιτίδη συνάφεια με τό μισογυνισμό του.

Κατά τόν ίδιο τρόπο σκεφτόταν για τα «θηλυκά» και ό Otto Weininger, ό όποιος έδωσε τέρμα στην ζωή του στην ηλικία των 23 χρόνων. Έγραψε ένα από τά χειρότερα και ξευτελιστικότερα για τη γυναίκα βιβλίο, του όποιου ή σημασία για τήν εξάπλωση των προκαταλήψεων έναντι των γυναικών καταδεικνύεται τόσο από τό περιεχόμενό του όσο και από τό πραγματικό γεγονός ότι αυτό τό όγκώδες βιβλίο των 600 σελίδων *Φύλο και Χαρακτήρας*, καθ' όλη τή διάρκεια της εικοσαετίας, εμφανίζόταν τουλάχιστον κάθε χρόνο και σε νέα έκδοση. Ό Weininger υποστήριξε τή υπόθεση ότι τό αξίωμα «M» (άνδρισμός) υποδήλωνε πνεύμα και θέληση, ενώ τό αξίωμα «W» (θηλυκότητα) μιά άμβλεια εξάρτηση από τή φύση. Αυτό τό βιβλίο που έχει τόν υπότιτλο «Μιά βασική έρευνα» δέν είναι τίποτε άλλο από τή βασική όμολογία ενός άνδρα, ό όποιος, μέσω των frustrations και τής όριστικής υποχώρησής του πρό τής ζωής, άποκαλύπτει, με τίς υποθέσεις του γύρω από τό αξίωμα «M», τήν αυτοεξαπάτησή του.

ή εξίσωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων με τά ανδρικά δικαιώματα

Συνοψίζοντας, μπορούμε να συμπεράνουμε άπό όσα έκθέσαμε έως τώρα ότι οι ανδρικές άδυναμίες, τά

συμπλέγματα κατωτερότητας των ανδρών και ό φόβος του φύλου, δηλαδή ό φόβος τους πρό των γυναικών, προκάλεσαν τήν πόλωση των φύλων, ή όποια περαιτέρω έδρατώθηκε με τήν κατάρρευση του μητριαρχικού δικαίου, τή διαμόρφωση τής πατριαρχικής οίκογενειας και τήν τροποποίηση του καταμερισμού τής εργασίας, τήν όποια υπαγορεύουν αυτά τά φαινόμενα.

Αυτή ή εξέλιξη έδωσε τελικά στους άνδρες τήν ευκαιρία να έξανδραποδίσουν (versklaven) τή γυναίκα και να τή μεταβάλουν σε άντικείμενο ευχαρίστησης και εργαλείο άνατροφής των παιδιών. Έτσι, εξαφανίζεται ή άρχική ισότητα των δύο φύλων, και ή διαφορετική αξιολόγηση τους γίνεται δεκτή σαν φυσιολογική, άφου άπορρέει ουσιαστικά από τήν ιδιαίτερη φύση τής γυναίκας. Οι άνδρες «κατασκεύασαν» έναν καθαρά ανδρικό κόσμο, που ή οικονομική και κοινωνική του δομή τους δίνει τή δυνατότητα να έξουσιάζουν τίς γυναίκες. Η άπόρριψη τής γυναίκας συνδεύεται ταυτοχρόνως και από τόν υποβιβασμό του γυναικείου φύλου, τό όποιο, στα πλαίσια ενός κόσμου που είναι καθαρά ανδρικός, άνηκει στα άντικείμενα που χρησιμοποιεί ό άνδρας για να ίκανοποιεί τίς άνάγκες του.

Ό πραγματοποιούμενος διωξ από τόν κόσμο των ανδρών υποβιβασμός τής γυναίκας πλήττει πάλι τόν άνδρα, πράγμα που ουσιαστικά περικλείει τόν υποβιβασμό του ανθρώπου. Με άλλα λόγια, ό υποβιβασμός του ανθρώπου άρχίζει με τόν υποβιβασμό τής γυναίκας. Αυτή ή θέση επιβεβαιώνεται κατά τόν καλύτερο τρόπο στη σημερινή κοινωνία να δέν ξεπεσμό τής γυναίκας σε «κράχτη» τής διαφήμισης.

Οι διαφημίσεις με τή γυνή ή ήμίγυμη γυναίκα που καπνίζει μιά όρισμένη μάρκα τσιγάρων, που πίνει ένα όρισμένο είδος ποτού ή που είναι ξαπλωμένη στό ψυγείο ενός αυτοκινήτου, εκμεταλλεύονται τίς ύπαρκτες σεξουαλικές άνάγκες του ανδρικού κόσμου, καθότι συγχρόνως ύποβοηθοϋν τήν «άπανθρωποποίηση», δηλαδή τήν άποκτηνοποίηση αυτών των άναγκών. Ό σκοπός όμως τής ύπάρξεως αυτών τόν τύπου τής γυναίκας είναι ή άνακούφιση από τόν τρόπο τής κατανάλωσης, δηλαδή ή ύποβολή των ανδρών στις πιέσεις αυτου του τρόμου. Ό άνδρας που βλέπει αυτή τή γυναίκα επιτρέπεται να επιθυμήσει τή γυναίκα μόνο σε συνδυασμό με μιά όρισμένη μάρκα τσιγάρων ή ποτών ή αυτοκινήτων. Υπό τή έννοια μάλιστα ότι ένας άνδρας, που μπορεί να προσφέρει στόν έαυτο του όρισμένα βιομηχανικά προϊόντα, μπορεί, με βάση αυτή τήν επιτυχία, να άποκτήσει όλες τίς γυναίκες, οι όποιες, όπως ύποδηλουν οι προκαταλήψεις τής κοινωνίας μας, είναι τόσο «επικίνδυνες» και «κακές», προκύπτει ότι τότε μόνο μπορεί να τίς άποκτήσει, εάν πληρώσει τό σχετικό αντίτιμο. Άν και ή «χριστιανική Δύση» έζησε και ζει πολλά κινήματα χειραφέτησης, και μεταξύ αυτών τό γυναικείο κίνημα, όλα αυτά άνήκουν στην καθημερινότητα, πράγμα που συνδέεται στενά με τό γεγονός ότι οι άνδρες άντιλαμβάνονται σαν ανθρώ-

πινα δικαιώματα τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνδρα. Γι' αὐτό ἐπεκράτησε στή «χριστιανική Δύση» ἕνας δευτερευόν πατριαρχισμός πού διαφέρει ἀπό τὸν ἀρχαῖο πατριαρχισμό κατὰ τὸ ὅτι ὁ πρῶτος – ὅπως παρατηρεῖ σωστά ὁ Rene Koenig – δέν ἀποτελεῖ, σάν ἰδεολογία τοῦ δευτέρου, ἕνα συγκεκριμένο σύστημα διαμόρφωσης τῆς οἰκογένειας, ἀλλὰ ἕνα ἰδιαίτερα περιπλεγμένο πολιτιστικό σύστημα πιέσεων πού προϋποθέτει ὅτι ὁ κυριαρχικός ρόλος τοῦ ἀνδρα στήν κοινωνία καί ἡ ὑποταγή τῆς γυναίκα στήν ἐξουσία του εἶναι λειτουργίες φυσιολογικές.

Ἐπίσης οἱ ἄνδρες, πού χρησιμοποίησαν τὴν ἐπιρροή τους στό θέμα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί θέλησαν νά χειραφετήσουν τοὺς ὁμοφύλους τους, ταύτισαν τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα μέ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνδρα καί ἐννοοῦσαν σάν χειραφέτηση τοῦ ἀνθρώπου μόνο τὴ χειραφέτηση τοῦ ἀνδρα.

Σάν ιδεώδη ὑποστηρικτὴ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ὑπὸ τὴν ἐννοια τῶν ἀνδρικών δικαιωμάτων, θά θεωρήσουμε ἐδῶ τὸν πατέρα τοῦ ἀτομικισμοῦ, Jean Jacques Rousseau.

Τίς ἀντιλήψεις του γιὰ τὴ γυναίκα καί τὸ ρόλο τῆς στήν κοινωνία τίς βρίσκουμε στό 5^ο βιβλίο τοῦ διαπαιδαγωγικοῦ μυθιστορημάτος *Emile* καί δέν μᾶς ἀφήνουν καμιά ἀμφιβολία ὅτι, σύμφωνα μέ τὸν J.J. Rousseau, τὸ θηλυκὸ φύλο, πού ἐνσαρκώνεται στό πρόσωπο τῆς Sophie, εἶναι προορισμένο γιὰ νὰ ἀρέσει τὸν ἀνδρα καί νὰ τὸν ὑπηρετεῖ. Διότι: «ἡ Sophie πρέπει νὰ εἶναι γυναίκα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Emile εἶναι ἄνδρας, δηλαδή πρέπει νὰ τῆς ἀνήκουν ὅσα ἀναλογοῦν στή σύσταση τοῦ εἴδους καί τοῦ φύλου τῆς γιὰ νὰ μπορέσει νὰ 'πληρώσει' τὴ θέση τῆς στήν ψυχική καί πνευματικὴ τάξη».

Ὅταν ὁμοίως οἱ ἄνδρες, ὅπως ὁ J.J. Rousseau, διακηρῶσουν καί ἀντιλαμβάνονται τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα μόνον σάν ἀνδρικά δικαιώματα, δέν εἶναι ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἄνδρες σάν τὸν F. Nietzsche, ὁ ὁποῖος ἐκτιμᾷ τὴ δύναμη τοῦ ἰσχυρότερου καί ἀντιπαρθέτει στή χριστιανικὴ ἠθική «μιὰ ἠθική κυρίων», ἀισθάνονται γιὰ τὸ «ἀδύνατο φύλο» μόνο περιφρόνηση πού κορυφώνεται στή φράση: «Πηγαίνει στίς γυναῖκες; Μὴν ξεχάσεις τὸ μαστίγιον». Τὸ πὼς ἐμφανίζεται ἡ «καθαρὴ ἠθική κυρίων» τὸ ἔδειξαν σὲ τελικὴ ἀνάλυση οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὴν κυριαρχία τοῦ ἔθnikoσσιαλισμοῦ πού, μεταξὺ ἄλλων, ἦταν ἕνα ἄνευ ἐτέρου ἀνδρικό κίνημα.

ἡ μεταφυσικὴ νομοποίηση τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ τῆς γυναίκα

Τόσο ἡ ἐξίσωση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων μέ τὰ δικαιώματα τῶν ἀνδρῶν, ὅσο καί ἡ πόλωση τῶν φύλων ἐπεκράτησαν τελειῶς ἀκριβῶς γι' αὐτὸν τὸ λόγο, ὅτι νομοποιήθηκαν μεταφυσικά ἀπὸ τίς μεγάλες θρησκείες.

Βεβαίως, οἱ πατριαρχικές ἀρχές τῶν συγχρόνων παγκοσμίων θρησκειῶν δέν ἀνταποκρίνονται στό πνεῦμα τους, διότι ἀποτελοῦν χρονικά ὑποχρεωτικές μορφές τῶν ἐποχῶν κατὰ τίς ὁποῖες θεμελιώθηκαν. Αὐτὸ ὅμως δέν ἀλλάζει τίποτα στό γεγονός ὅτι αὐτές οἱ θρησκείες εἶναι καθαρά ἀνδρικές θρησκείες καί στό ὅτι πολὺ συχνά πολεμήθηκε στό ὄνομα τῆς θρησκείας ἡ χειραφέτηση τῆς γυναίκα, διότι μιὰ ἄρση τῆς πόλωσης τῶν φύλων θά σήμαινε ἀπαλλοτριώση τῆς θρησκείας.

Αὐτὸ τὸ φαινόμενο συναντᾶται ἰδιαίτερα στίς ἀραβικές χῶρες, ὅπου οἱ Μουσουλμάνοι ρυθμίζουν τὴ συμπεριφορὰ τους πρὸς τίς γυναῖκες, ἀκόμη καί σήμερα, μέ βάση τίς διαταγές τοῦ Κορανίου, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρεται: «Οἱ ἄνδρες πρέπει νὰ προτιμῶνται τῶν γυναικῶν, διότι κι ὁ Ἄλλὰχ ἐπροίκισε τοὺς μέν πρὸ τῶν δέ μέ προτερήματα» (Sure 43). Πιὸ σαφῆς εἶναι τὸ ἱερὸ βιβλίο τῶν Μουσουλμάνων, στό σημεῖο πού ἐνθαρρύνει τοὺς ἄνδρες: «Οἱ γυναῖκες εἶναι ὁ ἄργος σας, πηγαίνετε στὸν ἀγρὸ σας, ὅπως καί ὅποτε θέλετε» (Sure 2,224).

Ἡ ἱερατικὴ ὑπηρεσία τῆς γυναίκα, πού ἀπὸ πολὺ παλιές ἐποχές ἀποτελοῦσε ἕνα σημαντικό στοιχεῖο στή ζωὴ πολλῶν θρησκειῶν, δέν ῥῆκε θέση στίς μεγάλες θρησκείες. Αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἀποψη ὅτι ἡ γυναίκα εἶναι ἕνα ὄν μέ ἰδιαίτερες ὑπερφυσικές ιδιότητες, πράγμα πού προσέφερε δύο δυνατότητες, εἴτε τὴν ἐξιδανίκευση καί θεοποίηση τῆς γυναίκα, εἴτε τὴν καταβάρθρωσή της. Καί τὰ δύο μποροῦν νὰ βεβαιωθοῦν σάν πραγματικότητα στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας καί τῶν θρησκειῶν.

Ὅσο περισσότερο ὅμως ὁ κόσμος τῶν ἀνδρῶν ἀπομονώνταν ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν γυναικῶν λόγω τοῦ φόβου του γιὰ τὸ ἄλλο φύλο καί ὅσο περισσότερο οἱ ἄνδρες μεγάλωναν τίς ἀπαιτήσεις τους γιὰ ἀπόλυτη κυριαρχία σ' ὅλον τὸν κόσμο, τόσο γρηγορότερα ἄρχισαν νὰ ἐξαφανίζονται οἱ θεές καί ἱέρειες καί νὰ ἀπομακρύνεται ἡ γυναίκα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ ἱεροῦ καί ἀπὸ τὸ ναὸ. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἐνῶ στίς περισσότερες μὴ χριστιανικές θρησκείες μόνον ὁ φόβος μορεῖ νὰ διαταράξει τίς σχέσεις τῶν δύο φύλων, στή λεγόμενη χριστιανικὴ Δύση ἐμφανίζονται κοντὰ στό φόβο καί συναισθητά ἐνοχῆς καί ἡ ἐννοια τῆς ἁμαρτίας πού ἐπιδεινώνουν περισσότερο τὴ διαταραγμένη σχέση μεταξὺ γυναίκα καί ἀνδρα. Ἐνῶ, λοιπὸν, στοὺς πολιτισμούς καί τίς κοινωνικές μορφές πού δέν γνωρίζουν τὸ χριστιανισμό, μόνον ὁ φόβος διαχωρίζει τὸν ἀνδρα ἀπὸ τὴ γυναίκα, στή χριστιανικὴ Δύση διαχωρίζονται τὰ φύλα τόσο ἀπὸ τὸ φόβο ὅσο καί ἀπὸ τὸν υποβιβασμὸ τῆς γυναίκα σάν φορεὰ τῆς ἁμαρτίας: ἐδῶ ἐντοπίζεται γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο καί τὸ βασικότερο σημεῖο τῆς πώλωσης τῶν φύλων. Ἐνῶ ὁ ἀνδρας ἐμφανίζεται νὰ ἐκπροσωπεῖ τὸ πνευματικὸ καί καλὸ, ἡ γυναίκα ἐνσαρκώνει τὸ κακὸ στοιχεῖο. Ἀνατολὴ καί Δύση διαφέρουν ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖο λίγο. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς καί δυτικῆς κα-

τευθύνσεως εἶναι ἐπ' αὐτοῦ σύμφωνοι, δὲ τῆ γυναικα εἶναι ἐπικίνδυνη.

Στὴν προκειμένη περίπτωση ὁμοως θά ἦταν ὁ Χριστιανισμός, ἂν τὸ βλέπαμε ἰδεαλιστικά, ἴσως ἢ μοναδική θρησκεία, ἢ ὅποια θά μπορούσε νά ἄρει τὴν πόλωση τῶν φύλων ὀριστικά. Ἐάν οἱ φορεῖς καὶ δημιουργοὶ τοῦ θεσμοποιημένου Χριστιανισμοῦ εἰπάραν στὰ σοβαρὰ τῆ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, θά εἶχε ἐξαφανισθεῖ, πρὸ καιροῦ τουλάχιστον, ἀπὸ τὸ ὀνομαζόμενο χριστιανικό τμήμα τοῦ κόσμου, ἢ κυριαρχία τῶν ἀνδρῶν καὶ ὁ υποβιβασμός τοῦ ἀνθρώπου πού συνδέεται μ' αὐτή, διότι ἡ σωτηρία πού ὑπόσχετα ὁ Ἰησοῦς προϋποθέτει τὴ συμφιλίωση. Τὴ συμφιλίωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεο, μὲ τὸν ἑαυτό του, μὲ τὴ φύση του καὶ μὲ τὸ κοινωνικό καὶ εἰδικό περιβάλλον του.

Αὐτὸ περιλαμβάνει τὴν ἄρση κάθε εἶδους σκέψης ἢ πράξης πού προκύπτει ἀπὸ τὴ διάσταση φίλος-ἐχθρός, καθὼς καὶ τὴν ὑπερκέραση ὄλων τῶν ἀντιθέσεων, περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἀντιθέσεων πού προκύπτουν ἀπὸ τὴν πόλωση τῶν φύλων. Μία κοινωνία πού ἀξίζει νά χαρακτηρισεῖ χριστιανική, μπορεῖ νά εἶναι μόνο μία κοινωνία ἀδελφῶν.

Ἡ διαπίστωσή μας ἐστὶν οἱ πατριαρχικὲς ἀρχὲς τῶν συγχρόνων κοσμικῶν θρησκειῶν δὲν ἀναποκρίνονται στὸ πνεῦμα τους, διότι ἀποτελοῦν χρονικά ἀναγκαστικές μορφές τῆς ἐποχῆς προελευσεώς τους, ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ Χριστιανισμό.

Ἡ ἀπαιτία τοῦ Ἰησοῦ γιὰ ἐξίσωση, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ προσωπικό του παράδειγμα, τὸ παράδειγμα ἑνὸς ἀνδρός, ὁ ὁποῖος σκεπτόταν καὶ ἐπράττε ἐλεύθερος ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ φύλου, ἐξανειμίστηκε ἐστὶ συγκριση μὲ τὸ ἐχθρικό γιὰ τίς γυναῖκες περιβάλλον του. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παλεύει μεταξύ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ καιροῦ του. Ἐτσι δέχεται ἐπὶ δὲν ὑπάρχει πλέον ἀνδρας καὶ γυναῖκα, διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι «εἰς ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ» (πρὸς Γαλάτας 3,28). Σάν προῖον ὁμοως τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀσπάζεται παρ' ὅλα αὐτὰ συγχρόνως τὸν «πατριαρχισμό», μιά καὶ ἀναγνωρίζει τὸν ἀνδρα σάν τὸν κύριο τοῦ θηλυκοῦ (πρὸς Κορινθίους Α',11,3), διότι ὁ ἀνδρας εἶναι ἡ εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ, ἢ γυναῖκα ὁμοως εἶναι «ἡ ὁμοίωση τοῦ ἀνδρα» (πρὸς Κορινθίους Α',11,7).

Ἐτσι, ἀρχίζει μὲ τὸν Παῦλο ἡ μεταφυσική νομοποίηση τοῦ υποβιβασμοῦ τῆς γυναῖκα, διότι παρῆσε τὴ θεολογική κάλυψη γιὰ τὸν υποβιβασμό τῆς γυναῖκα ὑπὸ τὸν ἀνδρα ἐστὶν ἐκκλησία καὶ στὸ κοινωνικό σύστημα πού διαμορφώθηκε καὶ ἐλέγχθηκε ἀργότερα ἀπὸ τίς ἐκκλησίες, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ἐλέω θεοῦ τάξη ἦταν μιά πυραμιδοειδῆς πατριαρχική τάξη. Ὑψηλότερα ἐπιτρέπεται νά βρισκονται μόνον ἄνδρες, ἐνῶ οἱ γυναῖκες ἀνήκουν στὰ θύματα αὐτῆς τῆς τάξης. Ἡ θεολογία καὶ ἡ ἐκκλησία, ὄχι μόνον οἰκειοποιήθηκαν τὴν κατασκευασμένη ἀπὸ τὸν Παῦλο υποβιβαστική γιὰ τίς γυναῖκες παράδοση τοῦ καιροῦ του, ἀλλὰ οἱ

κοδόμησαν πάνω σ' αὐτὴν μιά χριστιανική διδασκαλία, ἢ ὅποια, ἐμφορούμενη ἀπὸ μισογυνισμό, ὀλοκληρῶσε τὴν καταβαρῆρωση τῆς γυναῖκα.

Τὸ ἀπὸ τοῦς Γερμανοῦς Δομινικανοῦς Jacob Sprenger καὶ Heinrich Justitoris συγγραφέν φρικτὸ βιβλίο τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας *Τὸ σφυρὶ τῶν μαγισσῶν*, πού κυκλοφόρησε ἐστὶν Κολωνία τὸ ἔτος 1486, παρέχει τίς καλύτερες ἀποδείξεις γι' αὐτὴν τὴν ὀλοκληρωση. Ἀκόμη καὶ ἡ μεταρρῶθμιση πολὺ λίγα μπόρσε ν' ἀλλάξει ὡς πρὸς τὴ μισογυνική ἀποψη τῆς χριστιανικῆς Δύσης, διότι ὁ ἴδιος ὁ μεταρρῶθμιστῆς Μαρτίνος Λούθηρος πίστευε ἐπὶ τὸ «θηλυκό» εἶναι ἓνα «ἀδύναμο δοχεῖο καὶ ἐργαλεῖο»(!).

ἡ δύναμη τοῦ λεγομένου ἀσθενοῦς φύλου

Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο στὸν κόσμο πού νά μπορεῖ νά προκαλέσει τόσο πολλή ἀνασφάλεια στὸν ἀνδρα ὅσο ἡ γυναῖκα. Βέβαια ὁ ἀνδρας, ἐστὶν προσπάθεια τοῦ νά ἀλλάξει πρὸς τὸ συμφέρον τῶν τίς σχέσεις ἐξαρτήσεως τῶν φύλων, κατάφερε νά «κατασκευάσει» ἓναν κόσμο ἀνδρῶν, στὸν ὁποῖο οἱ ἄνδρες ἀνατράφηκαν μὲ τὴν πεποίθηση ἐπὶ ἀποτελοῦν κάτι τὸ ἰδιαίτερο, ὀηλαδὴ τὸ καλύτερο τμήμα τῆς ἀνθρωπότητας. Οἱ ἴδιοι οἱ ἄνδρες ὁμοως ζοῦν κάθε φορὰ τὸ γεγονός ἐπὶ εἶναι τελείως ἐξαρτημένοι ἀπὸ τὸ ἀσθενῆ φύλο. Δίκαια χαρακτηρίζεται ὁ Herb Goldberg τῆς γυναῖκα σάν τὴν πηγὴ τῆς ἐνέργειας τοῦ ἀνδρα. Ἦδη ἀπὸ τὴ γέννηση, ὁ ἀνδρας εἶναι ἐξαρτημένος ἀπὸ τὴ γυναῖκα, σάν ἐμβρυο εἶναι ἐξαρτημένος ἀπὸ τὸν πλακοῦντα, μετὰ τὴ γέννηση εἶναι ἐξαρτημένος ἀπὸ τὸ στήθος καὶ γιὰ ὀλη του τὴν παιδικὴ ἡλικία παραμένει ἐξαρτημένος ἀπὸ τὴ μητέρα του σάν τὸ ἀρχικό πρόσωπο τοῦ περιβάλλοντός του. Εἶναι ἐκείνη πού τὸν κρατᾶ, τὸν ζυγίζει, τὸν καθαρίζει, τὸν ντύνει, πού φροντίζει νά νοιώθει εὐτυχισμένος. Τοῦ βάζει φραγμαδὸς, τὸν ἐνδυναμώνει μὲ ἐπαίνους καὶ τὸν «παιδεύει μὲ τὴν τιμωρία».

Δὲν εἶναι σύμπτωση ἐπὶ ἀκριβῶς οἱ ἄνδρες, πού διέδωσαν τὸ μισογυνισμό καὶ πού προσπάθησαν νά πείσουν τοῦς ἑαυτούς τους ἐπὶ ἡ γυναῖκα πράγματι πιστεῖται στὸ «αἰῶνο ἀρσενικό», ἦταν ἰδιαίτερα ἐξαρτημένοι ἀπὸ τὸ ἄλλο φύλο.

Σάν ἐνδιαφέρον παράδειγμα ἔχουμε ἐδῶ νά παρουσιάσουμε τὸν Fr. Nietzsche καὶ τὴ ζωὴ του. Ὁ Nietzsche, πού ὁ πατέρας του πέθανε στὰ 36 του χρόνια, περιβαλλόταν στὸ σπίτι του σχεδόν ἀποκλειστικά ἀπὸ γυναῖκες πού ἤθελαν νά τὸν κάμουν ἓναν καλὸ, ἐπιμελῆ καὶ θεοφοβούμενο νεαρό, πράγμα πού ἦταν ἄλλωστε στὰ πρῶτα του χρόνια. Ζοῦσε μέσα στὶς μικροαστικές συνθήκες ἑνὸς σπιτιοῦ ἱερέως, πού ἀποτελεῖτο ἐκτός ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ τίς ἀδελφές του, ἀπὸ ἓνα μίγμα ἀπὸ θείες, καφε, σοκολάτα, πολλὰ γλυκά καὶ ἄνεση. Εἶναι σίγουρο ἐπὶ ὁ Nietzsche, ὁ ὁποῖος, μὲ τίς ἐκφράσεις του ἐναντίον τῶν γυναικῶν, θέλει νά ἐκδη-

λόσει τὸ μίσος καὶ τὴν περιφρόνησίν του γιὰ τὸ ἄλλο φύλο, δὲν μπόρεσε νὰ ἐλευθερωθεῖ ποτέ ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῶν γυναικῶν. Αὐτὸ ἰσχύει κατ' ἀρχὴν στὴ σχέση του μετ' τὴ μητέρα του, ποὺ ἐβλεπε τὸ γιού της σάν τὸ κέντρο καὶ τὴν ὑπερφάνεια τῆς ζωῆς της. Ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι σὲ ἄλλες γυναικὲς αἰσθάνεται ὁ Nietzsche ὑποδέεστερος καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἐξάρτησή του ἀπὸ αὐτές. Ἔτσι π.χ. σ' ἓνα γράμμα του στὴν Κυρία Luise ὅτι γράφει: «Σκοτείνισαε γύρω μου δὲν φύγατε ἀπὸ τὸ Bayreuth, ἦταν σάν κάποιος νὰ μὴ πῆρε τὸ φῶς». Ἐάν τέλος σκεφθεῖ κανεὶς τὴν σχεδὸν παιδική τρυφερότητα τοῦ Nietzsche, ποὺ ἀναπτύσσεται κατὰ τὴ σύντομη φιλία του μετ' τὴ δεσποινίδα Lou von Salome, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναγνωρίσει σ' αὐτὸν τὸν ἄνδρα τὸ συντάκτη τῆς φράσης: «Πηγαίνεις στίς γυναικὲς; Μὴ ξεχάσεις τὸ μαστίγιον».

Ἡ ἐξάρτηση τοῦ ἄνδρα ἀπὸ τὴ γυναῖκα φαίνεται τέλος πολὺ καθαρά στὰ πλαίσια μιᾶς βιομηχανικῆς κοινωνίας, ἢ ὁποῖα, ἐπειδὴ εἶναι μιὰ «κοινωνία ἀπόδοσης», ἀποκαλύπτει συνεχῶς τὰ δρια ἀπόδοσης τοῦ ἄνδρα, ὥστε οἱ ἄνδρες νὰ θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὑποχρεωμένους νὰ δέχονται τὴν ἐπαγγελματιὰ γυναῖκα σάν ἀναγκαϊότητα. Ἔτσι, στὴ Γερμανία ἀπασχολεῖται τὸ 46% τῶν γυναικῶν, ποὺ εἶναι σὲ ἡλικία ἀπασχολήσεως.

Παρά τὸ γεγονὸς ὅμως διὰ τὴν ἐπαγγελματιὰς γυναῖκα ἔχει γίνε ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ κάθε βιομηχανικῆς κοινωνίας, βλάπτει ὅλο καὶ περισσότερο στὸ ἐπάγγελμα καὶ στὸν κόσμον τῆς ἐργασίας λόγω τῆς πολώσεως τῶν φύλων. Σαφῆ παραδείγματα ἀποτελοῦν: ἡ κατά μέσον ὄρον χαμηλότερη ἀμοιβή, ὁ πάντοτε χαμηλὸς ἀριθμὸς τῶν γυναικείων προϊσταμένων δυνάμεων, ἡ συγκέντρωση τῶν γυναικῶν σὲ συγκριτικὰ λίγα ἐπαγγέλματα καὶ οἰκονομικοὺς τομεῖς καὶ ὁ ὑψηλότερος βαθμὸς ἀνεργίας, ποὺ παρατηρεῖται στὴν ἐποχὴ μας.

γυναικοποίηση ἢ ἀνδροποίηση τῆς κοινωνίας;

Παρ' ὅλο πὺ οἱ ἀπαισιόδοξοι τοῦ πολιτισμοῦ μας, κάθε κατευθύνσεως, προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν τὴν ἐποχὴ καὶ τὴν κοινωνία μας σάν κακὲς καὶ παρρηκμισμένες, εἶναι γεγονὸς διὰ καὶ ἡ σημερινὴ ἐποχὴ καὶ κοινωνία εἶναι τοῦλάχιστον τόσο καλὲς καὶ (ἢ) τόσο καλὲς ὅσο καὶ οἱ ὀνομαζόμενες παλιὲς καλὲς ἐποχές.

Ἐκεῖνο πὺ διακρίνει τὴν ἐποχὴ μας ἀπὸ τοὺς παλιούς καλοὺς καιροὺς εἶναι μιὰ γεμάτη ἐλπίδα ἀπομυθοποίηση τῶν ἀξιών, πὺ τὴ χρωστοῦμε στὴν ἐκ νέου ἀνάκαυψη τῶν μεγαλοφυῶν χριστιανικῶν ἀξιών. Στὴ θέση τῶν ἀξιών, ὅπως βασιλείας χρόνος, διαταγὴ ὑπακοῆς, ὀπηρετεῖν, τιμᾶν, τιμωρεῖν, κτλ., πὺ ἔκριναν τὴν πυραμιδοειδῆ πατριαρχικὴ τᾶξή του μεσαίων, ἐπικρατοῦν, ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ, νέες ἀξίες, ὅπως ἰσότητα, ἀδελφότητα, ἐλευθερία, δικαιοσύνη, κτλ., πὺ δυσχε-

ραίνουν τὴν κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὸν ἄνθρωπο καὶ, μαζί μ' αὐτὴν, τὴν κυριαρχία τοῦ ἄνδρα πάνω στὴ γυναῖκα.

Αὐτές οἱ νέες ἀξίες εἶναι, μεταξύ ἄλλων, ἡ αἰτία καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ πραγματικοῦ γεγονότος, διὰ ἀκριβῶς «σ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ» ὑπάρχουν ἄνδρες πὺ ἀσκοῦν αὐτοκριτικῆ, πὺ δὲν θεωροῦν πλέον τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς σάν τὸ μέτρο τῶν πραγμάτων. Διαβλέπουν τὸ μῦθο τοῦ δυνατοῦ ἄνδρα πὺ προορισμὸ ἔχει νὰ εἶναι ἓνας αἰώνιος πατέρας, προστάτης, ὑπεράνθρωπος καὶ κυρίαρχος, καὶ ἀρνούντα νὰ ὑφίστανται τίς πιέσεις πὺ προέρχονται ἀπ' αὐτὸν τὸ μῦθο. Κυρίως, αὐτοὶ οἱ ἄνδρες ἀπορρίπτουν τοὺς προκαθορισμένους στερεότυπους ὀρισμοὺς τῶν ρόλων, ὥστε, μετ' τὴν πεποίθησιν διὰ τὸ βιολογικὸ φύλο εἶναι ἓνα πεπρωμένο, θέλον κυρίως νὰ εἶναι ἄνθρωποι καὶ ὄχι ἄνδρες. Οἱ προσάθειες αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν νὰ εἶναι κυρίως ἄνθρωποι ἐρμηνεύονται, παρ' ὅλα αὐτὰ, ἀπὸ τοὺς φορεῖς καὶ υποστηρικτὲς τοῦ πατριαρχισμοῦ σάν σημεῖο τοῦ γεγονότος διὰ τὴν σύγχρονη κοινωνία ζοῦμε μιὰ σύγχισσιν πὺ παίζει τῶν ρόλων τῶν φύλων. Γι' αὐτὸ οἱ υποστηρικτὲς τοῦ πατριαρχισμοῦ δὲν ντρέπονται νὰ χαρακτηρίσουν τὴ σημερινὴ κοινωνία σάν θηλυπρεπὴ κοινωνία. Σχετικὰ μ' αὐτὸ θὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε:

Πρῶτον: Ὁ χαρακτηριζοῦς τῆς κοινωνίας μας σάν θηλυπρεποὺς κοινωνίας πρέπει νὰ θεωρηθεῖ σάν τὸ σύνολο ὄλων τῶν προκαταλήψεων πὺ «κατασκευάσαν» οἱ ἄνδρες γιὰ τίς γυναῖκες.

Δεύτερον: Πίσω ἀπ' αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμὸ κρύβεται ὁ φόβος καὶ ἡ ἀνασφάλεια τῶν ἄνδρα μπροστὰ σὲ μιὰ σύγχισσιν πὺ παίζει τῶν ρόλων τῶν φύλων, πὺ μπορεῖ νὰ ἀποφευχθεῖ καὶ πὺ καθημερινὰ θέτει σὲ ἀμφισβήτηση τὴ συνεχῶς ἐγκωμιαζόμενη ἀνδροπρεπεία του. Μὲ ἄλλα λόγια, πίσω ἀπὸ τὸν χαρακτηρισμὸ αὐτὸν κρύβεται ἡ σκέψη τῶν ἀνδρῶν διὰ ἔάν παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ κόρες τῆς Εὔρας ἔμειναν σὸν στίπτι, ὁ Ἄδὰμ θὰ ἦταν ἀκόμη σήμερα ἓνας ἄνδρας.

Τρίτον: Ὁ χαρακτηριζοῦς τῆς σημερινῆς κοινωνίας σάν θηλυπρεποὺς ἔχει ὡς προϋπόθεσιν μιὰ λανθασμένη ἐρμηνεία τῆς χειραφέτησης τῆς γυναίκας. Χειραφέτηση σημαίνει ἀπελευθέρωση ἀπὸ μιὰ κατάσταση ἐξαρτήσεως, περιορισμοῦ καὶ πίεσης. Γι' αὐτὸ, χειραφέτηση καὶ ἐξίσωση τῆς γυναίκας μετ' τὸν ἄνδρα δὲν σημαίνει διὰ οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ γίνουν καὶ νὰ ζοῦν σάν τοὺς ἄνδρες. Τὸ διὰ οἱ γυναῖκες π.χ. πρέπει νὰ μποροῦν καὶ ἐπιτρέπεται νὰ παίξουν ποδοσφαῖρο, ὅπως οἱ ἄνδρες, τὸ διὰ οἱ γυναῖκες μποροῦν νὰ ἐπιδίδονται σὲ ἀεροπειρατείες, ὅπως οἱ ἄνδρες, ἢ τὸ διὰ οἱ γυναῖκες μποροῦν καὶ πρέπει νὰ σκοτώνουν, ὅπως οἱ ἄνδρες, κτλ., δὲν εἶναι ἀποδείξεις τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς γυναίκας ἀπὸ ὅλες τίς πιέσεις. Εἶναι ἐνδείξεις διὰ ἡ γυναῖκα υποβάλλεται σὲ νέες πιέσεις καὶ διὰ εἶναι τελείως προσαρμοσμένη στὸν κόσμον τῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν «σχῆμα» του.

Χειραφέτηση καὶ ἰσότητα τῆς γυναίκας σημαίνει διὰ ἡ γυναῖκα ἔχει ἐπὶ τέλους στὴν κοινωνία τίς ἴδιες ἐδ-

καιρίες για την άβιαστη εξέλιξη της προσωπικότητάς της, όπως οι άνδρες. Αυτό όμως προϋποθέτει τη χειραφέτηση του άνδρα ή αλλιώς την απελευθέρωσή του από τις πιέσεις που προκύπτουν από την πόλωση των φύλων και τις επενέργειές της. Με άλλα λόγια, η χειραφέτηση της γυναίκας προϋποθέτει μία συνεχή χειραφέτηση του άνδρα, που είναι δυνατή μόνο στα πλαίσια μιάς άπανδροποιημένης κοινωνίας.

Τέταρτον: 'Υπ' αυτό τό πρίσμα, ο χαρακτηρισμός της σύγχρονης κοινωνίας σάν θηλυπρεπούς κοινωνίας σημαίνει, κατά τρόπο άρνητικό, κάτι θετικό· συγκεκριμένα, μία διαδικασία «άποαρσενικοποίησης» που είναι ισοδύναμη με μία διαδικασία έξανθρωπισμού. Αυτό συμβαίνει διότι τό υπάρχον κοινωνιολογικό, εθνολογικό, ανθρωπολογικό και ιστορικό όλικό, που άποσαφηνίζει τις αιτίες και τις δυνάμεις της πόλωσης των φύλων, μάς επιτρέπει νά άποδειξουμε άκόμη μία σπουδαία θέση, διτ δηλαδή όσο περισσότερο άπομακρύνει και άπομονώνει μία κοινωνία τις γυναίκες άπό τους τομείς ζωής της, τόσο περισσότερο εξελίσσεται σέ άμιγη άνδρική κοινωνία, τόσο περισσότερο κυριαρχείται αυτή ή κοινωνία άπό σκληρότητα, καταστροφή και άπανθρωπία.

Όποιος, τέλος, παίρνει στά σοβαρά τό χριστιανικό σύστημα αξιών, και πιστεύει διτ αυτό τό σύστημα έξυπηρετεί τόν έξανθρωπισμό του ανθρώπου, πρέπει νά άναγνωρίσει διτ αυτό τό σύστημα άποτελείται άπό άξίες, όπως άγάπη, χαρά, ειρήνη, ύπομονή, φιλία και κάθε είδους καλωσύνη, δικαιοσύνη, άλήθεια και έλευθερία.

Αυτές οι άξίες όμως έλάχιστα μπορούν νά σταθούν στά πλαίσια μιάς άμιγούς άνδρικής κοινωνίας, που τό σύστημα των αξιών της ύπηρετεί τους άνδρες, με άποτέλεσμα σημαντικά στοιχεία του χριστιανικού συστήματος αξιών νά άποδυναμώνονται σάν «γυναικείες ιδιότητες». Τό χριστιανικό σύστημα αξιών είναι δυνατόν νά λειτουργήσει μόνο στά πλαίσια μιάς άδελφικής κοινωνίας, ή όποια προϋποθέτει, πάνω άπ' όλα, τό ξεπέρασμα του νευρωτικού φόβου του άνδρα έμπρός στό άπάνθρωπο, ιδιαίτερα όμως έμπρός στά αισθήματα, και ή όποια θά μπορούσε νά θέσει υπό άμφισβήτηση τήν εικόνα του άνθρωπισμού.

Συμπερασματικά, θά μπορούσαμε νά πούμε διτ τό χριστιανικό σύστημα αξιών μπορεί νά εδοσθεί μόνο σέ μία κοινωνική μορφή, που τά μέλη της είναι έτοιμα νά παραδεχθούν τό γεγονός διτ οι διαφορετικές θετικές και άρνητικές ιδιότητες ενός φύλου είναι τουλάχιστον τόσο διαχωρισμένες όσο και τά φύλα, και διτ γι' αυτόν τό λόγο δεν ύπάρχει ούτε ό αδύναμος άνδρας ούτε ή αδύναμη γυναίκα, αλλά ό αδύναμος (καθότι άνάξιος και άπάνθρωπος) άνθρωπος.

Η άθεράτευτη κατάσταση του αδύναμου ανθρώπου, που προκύπτει άπό τή διμερή έλλειψη άξιοποίησης των φύλων, μπορεί νά άρθεί μόνο με τις κοινές προσπάθειες των άνδρών και γυναικών, που είναι έτοιμοι, σάν ισότιμοι σύντροφοι, νά άγωνισθούν γιά μία νέα ανθρωπινότερη κοινωνία, ή όποια θεωρεί τόν άνθρωπο, άπαλλαγμένο άπό τήν ήλικία, τή φυλή και τό φύλο, σάν τήν πιό μεγάλη άξία που μπορεί ποτέ νά ύπάρξει.